

Увод

В света, в който живеем, сме изправени пред редица енигми и предизвикателства. Когато започнах да подготвям настоящата монография, вярвах, че регионалната политика може да бъде същински национален приоритет за България. Смятах, че регионалното развитие може да бъде новият жалон в социално-икономическото развитие на България в Европейския съюз. На практика това се оказва трудна работа, защото българските управляващи не само не разбират философията на регионалното развитие, а се оказаха заложници на една остаряла имперска теза за модерно развитие на съвременната държава. Темата за способността да се дефинира философия за държавностно управление е чужда за нашия елит, неговият повик за устройване, наместване и проваляне на добрите идеи създава усещането за неустойчивост на третия проект за българска държавност. От друга страна, битието на регионалиста е да търси решения за по-доброто устройство и планиране на българската територия с нужната качествена и устойчива инфраструктура. Затова съчетанието на визията и неразбирането на същината на проблемите на регионалното развитие ме изправи пред сложната задача да подготвя възможно по-качествен учебник по регионална политика на ЕС. За тези като мен, чието призвание по дух е да са преподаватели, е трудно, когато виждаме как във всяко поколение се губи пламъкът в очите на студентите. Това създава усещането, че духът прави силата, а силата е в онези студенти, които вярват, че могат да променят света или поне България. Затова реших да създам този монографичен труд, който ще е полезен за обучението на младите хора в областта на регионалната наука.

Приемам като предизвикателство, че снимката на регионалното развитие трябва да е достъпна за младите колеги, което означава да е близка до тях и да бъде разбираема. Наред с всичко друго при подготовката срещнах и други трудности – най-вече от постоянно променящата се регионална среда. Това ме мотивира да подготвя тези материали, които да са подходящи за студентите, но останаха неизяснени моменти от подготвения материал. В резултат се получи настоящият несъвършен труд за знанието по регионално развитие.

В подготовката срещнах трудности и донякъде неразбиране за порива ми относно значимостта на регионалното развитие, но го отдавам на моя плам да изкача повече от едно научно стъпало. За мен регионалното развитие остава национален приоритет.

На практика моето разбиране е, че регионалната политика трябва да бъде осъзнат национален приоритет, защото тя е тази, която помага на националната държава да изведе стопанството, когато е в застои или криза. Регионалното развитие моделира света, в който живеем и творим, затова мечтата той да бъде еталон за другите ни дава вярата да работим за реализация на скромните ни цели.

Още повече че никой от нас не е застрахован от грешки или пропуски. В бурния свят кризата е наше ежедневие. Все по-често говорим за проблемите на локалните общности, трафика, благоустройството, чистотата на въздуха, влошената урбанизирана среда, всичко това става обект на съвременната регионална политика. Така моята цел е да онагледим процесите, които осигуряват надеждна регионална картина, сравнима в географски и времеви аспект информация за територията на страната, както и оценка на градовете и функционалните им урбанизирани зони по показатели за демографското, социалноикономическото и екологичното им състояние. Стопанското развитие на страната и протичащите демографски процеси в регионален план оказват силно влияние върху териториалното и поселищното разпределение на населението. Днес регионалната политика е призвана да продължава да променя живота на хората към по-добро. Както всяко нещо обаче регионалната политика има и положителни, и отрицателни страни. Провеждането на политиките за регионално развитие стават все по-всеобхватни, а разширяването на кръга от проблеми създава пропуски и дефицити. „Улесняването“ на живота има и негативни ефекти върху някои ценности, но от друга страна, напредъкът в това отношение е предпоставка за развитието на науката, образованието и изследователската дейност. Така постепенно човекът (неговите познания и качества) се превръща в основен фактор и ресурс. Неслучайно възникват нови познания най-вече в областта на управлението на човешките ресурси и по-специално в териториален мащаб. Така на практика се появиха нови професии и специалности, като например „Регионално развитие“. Чрез новата професия – регионалист, обществото в рамките на университетите изгражда нови специалисти, които да решават функционални проблеми в отрасловата структура на националното стопанство. В голяма степен регионалното битие е предизвикателство, то е отговор на нарасналата необходимост от поддръждане и устойчиво развитие на отделните териториални общности, предпазване от разруха, решение на проблеми, свързани с териториалното развитие и благоустройството. Затова регионалното развитие е актуално най-вече поради факта, че ако светът днес трябва да бъде описан с една дума, най-вероятно тя би била динамика, а регионалното развитие улавя и характеризира тази динамика. Днес съществува нещо, но утре ще бъде създадено друго, много по-добро, много по-бързо, по-лесно, по-ефективно и т.н. Затова може би едни от най-важните характеристики на съвременния свят са интензивността, с която той се развива, глобализацията, динамичността на процесите, непрекъснатата поява на нови технологии и открития и необходимостта от нова регионална политика, свързана в съзвучие с времето и пространството.

Тук е мястото да кажа, че учебникът е плод на надграждане на познанията, предадени ми от общуването с моите колеги доц. д-р Пламен Патарчанов, проф. д-р Христо Каракашев и проф. д-р Людмил Георгиев. Считаю себе си като продължител на техните идеи и разбирания за развитие на знанията и уменията на една по-съвременна и креативна България със силна регионална политика. За

утвърждаването на регионалното развитие като водеща специалност допринесоха Нено Димов, Юлияна Яркова, Петър Борисов, Борис Колев и други колеги, които спомогнаха регионалната наука да заеме предно място в професионалното направление „Администрация и управление“. Днес регионалната политика предоставя бърз, ефективен и гъвкав отговор на икономическата криза, например чрез „тематично препрограмиране“ – пренасочване на финансирането към най-нуждаещите се области и инвестиране в ключови сектори за растеж и създаване на работни места. Развитието на политиката за регионално развитие в България и постигането на съответствие и хармонизация на националното законодателство в тази област с изискванията на ЕС отбелязват няколко по-значими момента, свързани с приемането и прилагането на специален закон за регионалното развитие и детайлизирана подзаконова нормативна уредба.

На практика членството на България в ЕС, прилагането на оперативните програми имат своята роля и значение за регионалното развитие. Те обаче придобиха ролята на инструменти за структурно приспособяване и развитие на страната в съответствие с кохезионната политика на ЕС. Това направи нашите бенефициенти зависими от решенията на Европейския съюз. Така вече в новите условия обективно се налагат промени в Закона за регионалното развитие. Философията на тази промяна трябва да бъде в посока на подобряване на институционалния капацитет и засилване на стратегическия характер за устойчиво развитие на регионалното развитие. Чрез осигуряването на нов подход към регионалното развитие ще се позволи неговото изтеглящо развитие. Регионалното развитие трябва да има своята актуалност, приемственост и съгласуваност на плановете документи на различни териториални нива и постигане на по-добра организация, координация и управление. Провежданият досега мониторинг на изпълнението на плановете документи за регионално и местно развитие по-скоро рамкира регионалната политика в България, но като че ли не я развива. Този подход ме кара да мисля, че макар и неосъзната, регионалната политика би трябвало да е същински национален приоритет и бъдеще на българската държава. Обръщам се към младите колеги: нека се научим да познаваме фундамента и особеностите на регионалната политика, така че да я правим и провеждаме успешно, като търсим устойчивите решения. Надявам се със скромния ми опит да систематизирам тази проблематика и да дам своя принос при нейното укрепване и развитие сред научните среди в нашата страна.

Бог да пази България!

Днес в условията на глобализация и променена среда, съпътствана от новите предизвикателства на пандемията от коронавирус регионалното развитие остава същински национален приоритет за държави като България. В тези години на трудности и житейски предизвикателства регионалното развитие е единственият реален изход за преодоляване на регионалните различия в рамките на страната и евентуален фактор за нейното пространствено развитие.